

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна академія Служби безпеки України

вул. Грутенка, 22, м. Київ, 03022, тел./факс (044)257-30-35
academy.ssu.gov.ua, e-mail: academy@ssu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20001823

03.12.13 № 29/2/12-12118

На № _____ від _____

Прим № 3

Голові спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» доктору педагогічних наук, професору Ваховському Леоніду Цезаревичу

92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, старшого наукового співробітника Артюшина Георгія Михайловича на дисертацію Ставицького Олега Миколайовича **«Теоретичні та методичні засади професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Актуальність теми дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження О.М.Ставицького спрямоване на розв'язання актуальної проблеми сучасної вищої військової освіти – обґрунтуванню теоретико-методологічних засад професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. На долю нашої країни в останні роки випали важкі політичні випробування. Складна політична та економічна ситуація, проведення антитерористичної операції на сході країни потребують підготовки висококваліфікованих військових фахівців, здатних захищати цілісність та незалежність нашої Держави, з високим рівнем відповідальності, громадянської свідомості, патріотизму та моральних якостей. Водночас існуюча система виховання військовослужбовців, що багато в чому ґрунтується на застарілих

підходах до виховної роботи, вже не відповідає вимогам сьогодення. Виховання майбутніх офіцерів-прикордонників має будуватись на сучасних наукових засадах, забезпечувати особистісно-професійний розвиток, формування професійної культури, етики, комунікативних властивостей і цінностей громадянського суспільства. Отже, тема дисертаційного дослідження О.М.Ставицького є надзвичайно актуальною, теоретично і практично значущою.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукову новизну складають такі здобутки дисертаційного дослідження: визначення сутності та специфіки професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, критеріїв, показників та індикаторів діагностики рівня професійного виховання курсантів, обґрунтування моделі професії офіцера-прикордонника, створення концепції та педагогічної системи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, визначення напрямів методичного забезпечення практичної складової педагогічної системи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Також у роботі здійснено обґрунтування комплексу діагностичних методів для вивчення професійного розвитку курсантів ВВНЗ, уточнено умови і вимоги до ефективного професійного виховання на різних рівнях його організації і функціонування, удосконалено форми і методи, які забезпечують ефективність професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Грунтовність наукових положень і висновків дисертації підтверджується чітким визначенням методологічних засад дослідження, використанням комплексу дослідницьких методів, значною вибіркою дослідження, статистичною перевіркою значущості отриманих результатів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Зміст роботи включає перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів з висновками, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації відповідає нормативним вимогам.

У вступі до дисертації висвітлюються усі необхідні вихідні положення дисертації. Чітко і ґрунтовно визначена актуальність дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Коректно визначені мета і задачі дослідження. Об'єкт і предмет дослідження відповідають паспорту спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. Слід позитивно відмітити чітке і конкретне розкриття використаних дослідницьких методів, у тому числі й статистичних. Наукова новизна і практичне значення отриманих результатів описані коректно і відповідають нормативним вимогам. Результати дисертації мають достатнє впровадження та пройшли ґрунтовну апробацію на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня. Розкрито особистий внесок здобувача у спільних працях. Основні положення і результати дослідження відображені у достатній кількості публікацій автора у провідних фахових виданнях, у тому числі й виданих за кордоном.

У першому розділі дисертації описано сучасні тенденції виховного процесу у вищій військовій освіті та обґрунтовано можливості їх реалізації в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Автором показано значення виховання особистості у сучасному українському суспільстві, важливість професійного виховання у вищій школі загалом та вищій військовій школі, зокрема. На підставі аналізу державних документів про освіту визначено завдання виховання на сучасному етапі розвитку українського суспільства з урахуванням існуючих загроз і викликів національній безпеці та актуальних суспільних запитів. Слід позитивно відмітити здійснений історичний аналіз зміни парадигми виховання у нашій країні, визначення динаміки поглядів на сутність поняття виховання та його місце у навчально-виховному процесі, встановлення розбіжності категорій «освіта», «соціалізація», «виховання». Дослідником визначено найбільш важливі в сучасних умовах методологічні підходи до виховної роботи. Ми цілком підтримуємо його позицію щодо необхідності розгляду особистісно-зорієнтованого підходу як провідної концепції розгляду виховного процесу, а також використання діяльнісного, системного, середовищного,

культурологічного підходів для визначення організаційно-педагогічних засобів й умов ефективного проектування і побудови виховної роботи у ВВНЗ. На підставі аналізу теорії та практики виховної роботи у вищих навчальних закладах автор справедливо визначає, що у ВНЗ України збереглися і залишаються продуктивними багато традиційних форм організації позааудиторного життя студентів, також з'являються і поширюються нові форми роботи. У межах же військового ВНЗ така діяльність часто є надто формалізованою, а наявний конструктивний досвід реалізації виховної роботи - є переважно локальним і не ґрунтується на сучасних наукових підходах. На думку дослідника, існуюча система виховної роботи із персоналом у Державній прикордонній службі України є досить дієвою, але потребує свого удосконалення в плані посилення спрямованості на професійне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

У другому розділі дисертації здійснено теоретичний аналіз категорії професійного виховання, розкрито зміст і методи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників в умовах освітнього процесу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Дослідником чітко та ґрунтовно розкрито сутність та специфіку процесу професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, визначено мету і завдання професійного виховання у ВВНЗ, виділено суперечності та негативні чинники, що впливають на стан професійної підготовки, правопорядку та військової дисципліни у ДПС України. Обґрунтовано використання положень системного підходу до професійного виховання військовослужбовців. Розроблено модель професії офіцера-прикордонника, що має служити основою для побудови системи професійного виховання. Описано технології і методи професійного виховання в умовах навчального закладу. Позитивним є розкриття дослідником закордонного досвіду щодо шляхів і засобів професійного виховання військовослужбовців та персоналу правоохоронних органів.

Третій розділ дисертації присвячено обґрунтуванню основних

компонентів професіограми офіцера-прикордонника, визначенню методів діагностики рівня професійного виховання курсантів, охарактеризовано уявлення майбутніх офіцерів-прикордонників про професію, їх професійні наміри на різних етапах навчання та обґрунтовано модель мотивації до практичної діяльності в підрозділах та органах державного кордону.

Цінною є розроблена у процесі дослідження професіограма офіцера-прикордонника, яка може використовуватись на етапі професійного добору і роботи з кадрами при прогнозуванні ступеня ефективності охорони та захисту державного кордону, дозволяє якісно організовувати освітній процес та здійснювати ефективне управління професійним вихованням, діагностуючи та оцінюючи рівень сформованості професійних якостей. Також важливим для практичної діяльності є обґрунтування дисертантом комплексу діагностичних методів для вивчення професійного розвитку курсантів ВВНЗ. Слід відмітити те, що автор використовує саме комплекс методів, коректно і повно описує дослідницькі процедури, намагається використовувати методи, які можуть використовуватись педагогами, що не мають спеціальної психологічної підготовки, і допомагають курсантам краще осмислити себе й свої уявлення про майбутню діяльність. На основі використання діагностичних методів був визначений стан особистісно-професійного розвитку курсантів, доведено необхідність керування процесом професійного розвитку курсантів та запропоновано систему мотивації курсантів до практичної діяльності в підрозділах та органах державного кордону.

У четвертому розділі роботи розкрито концепцію та педагогічну систему професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників у Національній академії Державної прикордонної служби України. Система професійного виховання подана у вигляді схеми, на якій показано компоненти педагогічної системи та зв'язки між ними. Також схематично подається модель професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, яка відображає: соціально-психологічні вимоги до офіцера-прикордонника; теоретичні основи організації педагогічної діяльності; підсистему організації і керівництва професійним вихованням; розкриває зміст, методи та організаційно-педагогічні

умови професійного виховання; визначає ефективність функціонування та розвитку, а також критерії результативності системи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Ми підтримуємо ідеї автора про те, що різні напрями виховання мають бути взаємозалежними та багатофункціональними за своїми завданнями, а ефективність системної виховної роботи визначається взаємодією суб'єктів різних рівнів управління, організації та виховання.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи розкрито умови ефективного професійного виховання, описано методика формувального етапу педагогічного експерименту та проаналізовано його результати. Умови ефективного професійного виховання є чіткими і відповідають запропонованим концептуальним засадам. У ході формувального експерименту перевірялася ефективність системи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Програма експерименту викладена чітко і відображує методика роботи. Вибірка дослідження здійснена грамотно, на основі використання спеціальних статистичних процедур. Слід позитивно відмітити створення дослідником карти організації дослідження, яка описує критерії, показники, індикатори та діагностичний інструментарій дослідження. Ґрунтовно описані рівні професійної вихованості особистості курсанта. Добре описана використана методика експертного оцінювання рівня вихованості курсантів. Для перевірки статистичної значущості отриманих відмінностей використовуються спеціальні статистичні критерії. Результати формувального експерименту підтверджують ефективність розробленої педагогічної системи професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, що реалізовувалася у освітньому процесі НАДПС України.

Висновки дисертації відповідають поставленим задачам, висвітлюють здобуті в процесі дослідження результати, містять дані щодо їх достовірності.

Список першоджерел достатній, включає іноземні джерела і показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У додатках подано методичний інструментарій дослідження, розроблені

експериментальні матеріали та проміжні результати експериментального дослідження.

Загалом робота є цілісною та звершеною.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Отримані результати є значущими для науки й практики освітньої діяльності та можуть бути використані керівним та науково-педагогічним складом ВВНЗ, керівним складом курсантських підрозділів, офіцерами державного правоохоронного органу спеціального призначення для розроблення та реалізації систем професійного виховання, науковцями в галузі військової освіти для системного осмислення проблем підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та подальших наукових розробок у цьому напрямі та інших галузях військової освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дослідження за темою дисертації у повній мірі відображені у публікаціях автора, зокрема, у 43 наукових та науково-методичних працях, із них: 1 монографія, 31 стаття у наукових фахових виданнях України та інших держав у галузі педагогіки, 11 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. Кількість та якість публікацій відповідають нормативним вимогам. Робота пройшла достатню апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

В авторефераті відображені основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Структура і зміст автореферату відповідають нормативним вимогам. Зміст автореферату і дисертації ідентичний.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації й автореферату.

Робота написана грамотно, витриманий науковий стиль викладу, здійснюються логічні узагальнення і коректні висновки. Оформлення

дисертації та автореферату відповідає вимогам.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення.

До дисертації є кілька зауважень та побажань:

1. В роботі зустрічаються суперечливі думки щодо пріоритетного підходу до професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників:

- у 1 розділі (с. 35) визначено, що провідною концепцією розвитку виховного процесу в усіх типах навчальних закладів є особистісно-зорієнтований, а в умовах професійної освіти - компетентнісний підхід;
- у 2 розділі (с. 80) дієвим підходом щодо формування професіоналізму майбутніх офіцерів-прикордонників визнається вже системний підхід, який пропонується використовувати до формування професіоналізму майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійного виховання.

Вважаємо, що слід додатково пояснити, чому в якості пріоритетного підходу обрано саме системний, а не особистісно-зорієнтований, суб'єктний чи компетентнісний підходи, описані у першому розділі роботи.

2. Здобувачем виділено два ключових погляди на поняття «професійне виховання»: професійно-суб'єктне виховання (формування професіоналізму фахівця, його професійних якостей) та професійно-особистісне виховання (розвиток потрібнісно-мотиваційної і ціннісно-сміслової сфери фахівця, перебудову ієрархії цінностей) і показано важливість поєднання цих двох поглядів (с. 76-77). Водночас у підрозділі 2.2 описано реалізацію системного підходу саме до формування професіоналізму майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійного виховання, що показує схильність автора до реалізації професійно-суб'єктного виховання. Так само зазначено і в розділі 4.1: «Метою педагогічної системи професійного виховання, як підсистеми загальної системи виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, є формування їхнього професіоналізму, який є результатом професійної підготовки». Однак у висновках до другого розділу (с. 121) дослідник визначає професійне виховання як «педагогічний процес, спрямований на формування системи цінностей і самосвідомості курсанта як суб'єкта професійної діяльності», що відображує реалізацію професійно-особистісного виховання.

Вважаємо, що дисертант мав би чіткіше пояснити свою позицію, обґрунтувати цілісне бачення кінцевих результатів професійного виховання та відобразити це у визначенні поняття «професійне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників».

3. Не зрозуміло, чому підрозділ 2.4 «Технології і методи професійного виховання в умовах навчального закладу» знову починається з аналізу поняття «професійне виховання» в контексті його співставлення з суміжними поняттями - професійне навчання, професійна підготовка, професійне становлення, професійний розвиток і формування професійно важливих якостей, це доцільно було зробити у підрозділі 2.1.

4. У підрозділі 2.3 міститься модель професії офіцера-прикордонника, що складається з чотирьох основних підструктур та їх складових елементів, водночас обґрунтування основних компонентів цієї моделі на основі методу професіограми – чомусь здійснюється у підрозділі 3.1.

5. Підрозділ 4.1 починається з аналізу наукових джерел щодо поняття «педагогічна система», хоча такий розгляд вже проводився у підрозділі 2.2, а наведений у цьому ж підрозділі перелік суперечностей у практиці професійної підготовки та професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників доцільно було б розмістити у підрозділі 1.1, в кому здійснювався опис наявного стану професійного виховання у ВВНЗ.

6. Бажано було б надати пояснення щодо розбіжності понять «критерії», «показники» та «індикатори» професійної вихованості майбутніх офіцерів-прикордонників.

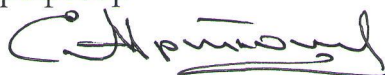
Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеню.

Незважаючи на здійснені зауваження, загальне враження про роботу є позитивним. Дисертант демонструє цілком сформоване наукове мислення, що проявляється в послідовному, детальному і різнобічному аналізі існуючих теоретичних положень, критичному ставленні до існуючих підходів, аргументації своїх позицій, описі ходу і результатів перевірки висунутих припущень, висуванні ґрунтовних висновків. Виконана дисертація є цілісним,

самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого характеризуються науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю та забезпечують вирішення важливого дослідницького завдання – обґрунтування теоретичних та методичних засад професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

На підставі аналізу дисертації «Теоретичні та методичні засади професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників», автореферату дисертації, публікацій дисертанта у фахових наукових виданнях можна зробити висновок, що дисертаційна робота заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 10, 12), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 щодо докторських дисертацій, а її автор – Ставицький Олег Миколайович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Завідувач спеціальної кафедри № 12
Навчально-наукового інституту
перепідготовки та підвищення
кваліфікації кадрів СБ України
доктор педагогічних наук, професор
полковник
“01 ” грудня 2015 р.

Г.М. Артюшин

Підпис Артюшина Г.М. засвідчую.

Вчений секретар Вченої ради
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник
підполковник

Ю.О. Рега